

SOKĒLĒMU DAINAS ŽEMAITĒJUO

SPAUDĀ PARUOŠĒ SUNGAILIENĒ LORETA

Danutės Mukienės portėgrapėjuo – dainiu folkluora ansamblė „Virvītė“ dainininkā

Lietuviu tradicėnės dainas pasėžim žanru ivairuovė. Tautuos istuorėjės pažėnėmou svarbės ėr reikšmingas ĩr karėnės-istuorėnės dainas, katruos atsėspind tautuos kuovas so priėšās, kareivė gėvenėms, karėnė tarnība. Daug tuokiū dainū pasakuo aple karus ivairės Lietuvuos istuorėjės tarpnės. Tėkslė istuorėškoma karėnies dainuos nier daug, bet pagal anū žuodiūs mėnėmus vardus, vietuovardius, ĩvikius kartās gal nesunkė atsektė, kuokė laikuotarpė ta daina ĩr, kumet mūsa pruo tievė, tievā vėinas ar kėtas dainas galiejė sokortė ėr dainioutė.

Atskėra karėniu dainū grupė sodara sokėlėmu dainas. Tonkė anuos ĩr parteikamas vėsu trijų sokėlėmu (1794, 1831, 1863–1864 metu) ĩvikė, nuotaikas: ėe ĩr pasakuojėma, kāp vika mūšė, sosėdūrėmā so kazuokās, apdainiujėmė sokėlėmu dalĩvė, vadā. Kartās gėrdam ėr kvėitėma muštė „neprieteli“. Pagal dainuos tekstūs esontius vėituoviu pavadėnėmus sožėnuom, kor vika apdainiujėmė sosėriemėmā, kas anėms vaduovava. Vadū vardā kartās bñ ĩskraipitė, pakeistė, bet pagrindėnės XVIII omžiaus pabaiguos – XIX omžiaus sokėlėmu figūras – Kosciūška Tads, Gelgauds Ontuons ėr kėtė ne vėinuo vėituo ĩr pamėnavuotė.

ĩs 1794 m. sokėlėmou priskėramū dainū svarbiausės bñtom „Vilniuj buvo žali bromai“ (arba „Sušvilpino kazokėlis“) ėr „Kad Kosciūška jojo“. Pėrmuoji daina tor gera, žĩgiu tinkama ritma ėr pagavė meluodėjė. Musintās dėltuo ana ĩr miegstama mažnė vėsuo Lietovuo ėr ne tik folkluora dainininku. Kou jau bekalbietė aple teksta, katramė itaigė pasakuojėma, kāp sukilielė armuotas rėktava, šaudė, kāp, radė ĩšžudĩtus sava draugus, negailestingā atkeršėjė priėšams. Žemaitėjuo dar ĩr ženuoma daina „Kad aš buvau jaunas“, katra tor vestoviu dainuoms būdinga tematika ėr linksma, šuokiou ltinkama meluodėjė.

1831 ėr 1863–1864 metu sokėlėmu dainas ĩr panašės ĩ jau pamėnavuotas sokėlėmu dainas. Ėe – tuos patės patrėjuotėnės, karingas nuotaikas, dainuos žuodiūs ĩr pasakuojėma aple bernieliu kuovas so priėšo. Kuokem sokėlėmou vėina a kėta dėina gal būtė priskėrėma, kartās ĩr sunkė ėr atskėrtė. Tĩrėniedamė dainū tekstus, matuom, ka tuos dainas, katruos bova sokortas par T. Kosciūškas sokėlėma, galiejė būtė dainiujamas ėr 1831, 1863–1864 metās.

Tekstu eiliedara, stilius, žuodĩns ruoda, ka pagrindinis tū dainū kėlmies šaltinis bova lėnku literatūrėnė tradicėjė.

Rĩškesnės 1863 m. sokėlėma dainas ĩr: „Slaunus vadas Gelgauds buvo“ ĩr „Palik, sveika, mylimoji“. Pėrmuoji nedėdlė paplėtusi, ožrašĩta tik Sovalkėjuo ėr pėitū Dzūkėjuo, vuo ontruoji bova puo-

poleresnė ėr ožrašĩta beveik tik Žemaitėjuo. Pu pėrmo tuo dainuo ĩr pasakuojėma, kāp bernielis atsėsveikėn so sava mĩlėmoujė ėr ĩšvĩkst ĩ sokėlėma. Ontruo dalie – pasakuojėms aple sokėlieliu žĩgius. Dainuos pabaiguo bernielis sakuos, ka keliaus ĩ Prancūzėjė, vo ĩš tėn grĩžės vadous sava mĩlėma mergelė. Sokėlieliu vadū vardā (Gelgauds, Šimanovskis) ėr vėituoviu (Tĩrškė, Varnė, Pavundenė) pavadėnėmā ruoda, ka daina ĩr vietėnės kėlmies. Meluodėjė artėma tradicėnė žemaitėškā dainā. Rėk manitė, ka ėr atlėkėma stilistika galletom būtė panaši ĩ žemaitėška dainiavėma – patėnsont. Par daug ĩsėlingoutė naišeit, nes sokėlieliu dainuos rėk ėš-laikĩtė energėjė, žĩgė ritma, šiuoki tuoki tronkoma. Tam, ka daina tinkamā suskombietom, dainininkams būtom ne pru šali, priė itraukont tuokės dainas ĩ sava repertuara, gerā sosėpažintė so apdainiujėmās istuorėnės ĩvikės – paskaitĩtė istuoriku straipsniu, žmuoniū prisėmėnėmu.

Tamstu diemesiou pateikam pu vėina, kėtor – pu do pamėnavuotu Žemaitėjuo paplėtusi dainū variantus. Dainū tekstā leidėnie „Lietuvių liaudies dainynas. Karinės-istorinės dainos 2. IX tomas“ (spaudā paruošė Jokimaitienė Pranė, meluodėjės – Žičkienė Aušra, Vilnius: Lietuvių literatūras ĩr tautosakas instituts, 1995) pateikamė lietuviu kalbo, vuo šemė leidėnie anū rašĩba – žemaitėška.

Je tamstuoms sokėlėma tematikas repertuara bus par mažā, siūluom anou papėldĩtė kėtuom panašiuos tematikas ėr stilistikas karėniem-istuorėniem dainuom. Anū Žemaitėjuo tėkrā ka ĩr nemažā ožrašĩta. Daug tū dainū ĩr ĩspausdinta ėr ivairiūs leidėniūs.

NAUDUOTA LITERATŪRA:

1. *Lietuvių liaudies dainynas. Karinės-istorinės dainos 2. IX tomas* [parengė Pranė Jokimaitienė, melodijas parengė Aušra Žičkienė], Vilnius: Lietuvių literatūros ĩr tautosakos institutas, 1995.

(Nukelta ĩ 38 p.)

Žemaitėjuo. Danutės Mukienės portėgrapėjė

(Atkelta iš 37 p.)

VILNIAUS MIESTE ŽALI BRUOMĀ

♩ = 70

(a) Vilniaus mies-te ža-li bro-mā - ten žir-gus bu-l- nuo - ja,

ten žir-gus bal nuoj(a).

Vilniaus mieste žali bruomā –
Ten žirgus balnuoja.

Užriktavo, užlitavo
Sidabro kulkelėm.

Pabalnuojo ir išjojo,
Ant kalno sustojo.

Kaip paleido armotėles,
Skinė uličėles.

Aukštais kalnais jodėdami
Armuotas riktavo.

Ir išskinė uličėles,
Sidabro kulkelės.

Padainiava J. Alėjūns, 73 metu omžiaus iš Šilienų dvara (Kuršienų valsčius, Šiaulių apskrėtės). Užrašė B. Uginčius 1955 metais

KAD AŠ BUVAU JAUNAS

(a) Kad aš bu-vau jau - nas, jau - nas ne - že - no - tas,

aš tu - rė - jau man - die - re - li ža - lios ge - lum - be - lės, / be lės.

Kad aš buvau jaunas,
Jaunas neženotas,
Aš turėjau mundierėli
Žalios gelumbėlės.

Tam varo lopišielė
Šilkū perinėlė.

Kai aš jojav i vaiskeli
Kareivių šaudyti,
Ir nušoviau seržantoka,
Gavau juodbieroka.

Puo tū šėlkū perinėliu
Gol jauna panelė:
Kurs prijuodams palinguos,
Atsistodams pabučiuos.

Kad aš juojav par laukelius,
Par aukštus kalnelius,
Ant to kalno kalnužėlio,
Ten žali liepelė.

– Oi mergitė to jaunoji,
Koriam šėlmiu teksi:
Ar šiaučiukū, ar kriaučiukū,
Ar mozėkonteliou?

Tuos liepos viršūnėlėj
Varo lopišelis,

Nei šiaučiukū, nei kriaučiukū,
Nie mozėkontokou,
Tiktai šėlmiū bernužėliū,
Kurs mani lingava.

Padainiava Puoringitė-Jurjuonienė Marcijuona, 53 metu omžiaus Uždvarie (Šėlėlės rajuons). Užrašė V. Juodpusis, R. Būdėtė, V. Račkaitis

SUŠVILPINO KAZOKĖLIS

♩ = 100

(a) Su - švil - pi - no ka - zo - kė - lis

vi - du - ry nak - te - lės, vi - du - ry nak - te - lės.

Sušvilpino kazokėlis
Vidurī naktelės.
Su raudonais čebatėliais,
Geltonais ūseliais.

Kai paleidom armotėle,
Skinėm ulitėle.

Vilniaus miestī žali bruomai –
Ten žirgus balnojom.
Pabalnojom ir išjojom,
Ant kalno sustojom.

Kai mes jojom per žolīnus,
Per Suvalku laukus,
Ir atradom savo mielus
Sukapotus draugus.

Aukštais kalnais jodėdami
Armotas riktavom.

Nors germanai tuoj pabėgo,
Kaip dūmas išniko,
Ir nušovėm, ir nušovėm
Mes jū vīresniuosius.

Padainiava V. Venskevičė, 75 metu omžiaus, kėlės iš Paneviežė, Kuršienūs (Šiauliū rajuons) 1972 metās. Užrašė D. Krištopātė, V. Dainiauskienė

KAD KOSCIUŠKA JOJO

(a) Kad Kas-čiuš-ka jo - jo, ka - rn - lium pa - sto - jū

Pa - stoj pa - stoj, pons Kas - čiuš - ka: at - joj len - kų po - nas.

bė-r ži-r

Kad Kosciuska jojo,
Karalium pastoj,
Pastoj, pastoj ponas Kosciuska,
Ant lenku ponas.

Ir idėjo i tūrma,
Badu numarino.

Tamsioji naktelė,
Žalioji girelė,
Ten suklupo bėrs žirgelis –
Kosciuska sugavo.

Verkė karalienė,
Verkė cėsorienė,
Apraudojo šieporkelės
Jo kojas, rankeles.

Taip greitai sugavo,
Taip smarkiai apkalė

Dzvanij varpeliai,
Graj vargonėliai,
Ir kunigai, vargamistrai
Giedoti pradėjo.

Padainiava J. Alėjūns, 73 metu omžiaus iš Šilienų dvara (Kuršienų valsčius, Šiaulių apskrėtės) 1937 metās. Užrašė J. Čiurlionitė

PALIK SVEIKA, MĪLIMOJI

♩ = 72

(as') - Pa-lik svei-ka, my-li-mo-ji, pa-bu-čiuok ant ke-lio:
 jo-siu grei-tai su kai-my-nais muš-ti ne-prie-te-lio.

Palik sveika, mīlimoji,
 Pabučiuok ant kelio,
 Josiu greitai su kaimīnais
 Mušti neprietelio.

Jodams greitai su draugais
 Per kalnus ir krūmus,
 Pavandenēj gird šaudīnes,
 Išvīst jau ir dūmus.

Nes jau atein tikri lenkai
 Po valdžios Gelguda, –
 Nebišleiskim iš žemaičiu
 Jau nei gīva guda.

Vo atjojis Šimanauskis
 Mumis kad pamatė,
 Meilingai visus priėmė
 Ir i kara statė.

Jaunikaitis daugel kartu
 Ant jos žvilgterėjo,
 Ir mergelė jau daugesniai
 Anō nebregėjo.

– Muškītės, – tarė, – vaikeliai,
 Už jūsu liuosuma,
 Nesiganskit neprieteliaus
 Nei anō dauguma.

Padainiava Seselskienė Marijuona, 62 metu omžiaus, Kartenuo (Kretinguos rajuons) 1968 metās. Užrašė S. Skruodenis, B. Uginčius

PALIK SVEIKA, MĪLIMOJI

♩ = 74

(d') Pa-lik svei-ka, my-li-mo-ji, pa-bu-čiuok unt ke-li,
 jo-ju grei-tai su kai-my-nais muš-ti ne-prie-te(l)u.

–Palik sveika, mīlimoji,
 Pabučiuok unt keli, –
 Joju greitai su kaimīnais
 Mušti neprieteliu.

Jaunikaitis dar du kartu
 Unt jos žvilgterėjį,
 Vo mergeli jau daugesnīa
 Anō nebregėjį.

Tā ištāris jūda arkli
 Pentināis suspīri,
 O mergeli, nors verkdama,
 Jo drunsuma gīri.

Jodams greitai su kaimīnais
 Par kalnus ir krūmus,
 Pavandenė gird šaudīmus,
 Išvīst jūdus dūmus.

–Jok sveiks, – tarė, – jaunikaiti,
 Dūk gudun pažinti,
 Kad žemaičiā nedūs veltū
 Sava žemis jimti.

Kai tik anun Šimanauskis
 Atjojint pamati,
 Prijem mumis laimingiausiai
 Ir i kara stati.

– Muškīt, – tarė, – o vaikeliā,
 Už jūsu liūsoma,
 Nesigailiek neprieteliu,
 Ni anūn drūnsuma.

Tīs Gamaliu karčemale
 Tin maskoliou lauki.

Tad jau linkā šaudīdami
 Unt Varniū nutrauki,

Bet ir mūsa daug kareiviu
 Tin užmerki akis,
 Kuriūn vardus ir pavardes
 Sūnai tepasakis.

Padainiava Jakienė Juzefa, 81 metu omžiaus, iš Gulbiu kaima (Laumienu apil., Varniū rajuons) 1958 metās. Užrašė N. Vielius, B. Uginčius

PAKLAUSĪKIT VISI MANES

Pa-klau-sy-kit vi-si ma-nes, in-di-tri ma-zi,
 aš jums dai-liai pa-dai-nuo-siu šia pa-sa-ka gra-žia.

Paklausīkit visi manes,
 Ir didi, ir maži,
 Aš jums dailiai padainuosiu
 Šia pasaka gražia.

Nepەرstojo tos šaudīklės,
 Nepabaigė karės.

Sėd bernelis ant žirgelio,
 Pentināis suspīres,
 Stov mergelė pri šalalės,
 Ana anō ira.

Saulė šviesi užsitemo
 Nuo dūmu daugumo
 Žemė kraujais apsiliejo
 Nuo kulku smarkumo.

– Palik sveika, mīlimoji,
 Išduok man rankele:
 Josiu drauge su kaimīnais
 Mušti neprieteliaus.

Tarė: – Muškītės, broleliai,
 Iš savo gudrumo,
 Nebijokities maskoliu
 Anė jū daugumo.

Kaip mes baisiai susimušėm
 Po miestu Papišės,
 Kame īra žali krūmai,
 Tai po pelkės gilios.

O tie lenkai, tie tikrieji,
 Ant Varniū nutraukė,
 Ties kvėdarnos karčemėle
 Dar maskoliu laukė.

Nuo pat saulės tekėjimo
 Ligi pavakarės

Nerūpinkis, mergužėle,
 Prancūzijoje esu,
 Pasiuntinsiu gromatėlė
 Nors tretį meteli.

Padainiava Šuksteris Liuds 78 metu omžiaus, iš Šaukienu valsčiaus (Šiauliū apskrėtės) 1935 metās. Užrašė S. Girčius

Žemaitiu Alkas kalns Švėntuoji (Palonga). Mukienės Danutės portlėgrapėjė